

Pukovnik

Simeon BUNČIĆ

ULOGA I ZADACI ORGANIZACIJE SAVEZA KOMUNISTA U OSTVARIVANJU SAMOZAŠTITE U JNA

Kao što je poznato, tema o samozaštiti je već duže vremena predmet širokih rasprava i akcija gotovo svih subjektivnih faktora našeg društva. Na 13. sednici Predsedništva CK SKJ 9. jula 1975. godine, izvršena je njena opsežna idejno-politička analiza, što je bilo od izuzetnog značaja za dalje organizovanje i usmeravanje celokupnog kompleksa samozaštite u svim sferama i na svim nivoima. U pogledu uloge i obaveza organizacije Saveza komunista u domenu samozaštite, ponovo je potvrđen i definisan već poznati stav: organizovanje, funkcionisanje i efikasnost samozaštite u velikoj meri zavise od aktivnosti komunista i organizacija SK, pre svega od njihove sposobnosti da mobilišu što veći broj radnih ljudi i građana na zadacima čijim se izvršenjem obezbeđuje uspešno funkcionisanje socijalističkog samoupravnog sistema, čak i u najsloženijim uslovima. S tim u vezi, posebno je naglašeno da će uloga Saveza komunista i drugih društveno-političkih organizacija u izgrađivanju i produbljivanju samozaštite rasti u onoj meri u kojoj se bude doslednije ostvarivalo ustavno načelo o tome da je samozaštita sastavni deo prava, obaveza i odgovornosti svakog radnog čoveka i građanina SFRJ, u kojoj se, dakle, u praksi bude realizovao princip *podružtvljavanja* funkcija samozaštite u našem društvu.

U oružanim snagama SFRJ samozaštitne funkcije se »prostiru« na sve oblasti života i sve delatnosti. Posebno se izdvajaju tri oblasti: zaštita njihove društvene uloge i mesta u našem političkom sistemu; zaštita njihovog opštejugoslovenskog, narodnog i socijalističkog karaktera; zaštita njihovog unutrašnjeg idejno-političkog jedinstva, borbene spremnosti i drugih osnovnih principa na kojima se izgrađuju i razvijaju.

Organizacija SK u JNA je integralni deo Saveza komunista Jugoslavije. »Ona sa ostalim organizacijama SKJ snosi odgovornost za utvrđivanje i sprovođenje stavova i politike SKJ. Njena uloga proističe iz revolucionarne idejno-političke uloge SKJ kao avangarde radničke klase, a zadatak joj je da deluje u pravcu razvijanja i jačanja JNA kao zajedničke oružane sile radničke klase i svih naroda i narodnosti Jugoslavije«. ¹

U ostvarivanju svoje uloge, organizacija SK u JNA mora, pre svega, da *prednjači* u idejno-političkom i akcionom pogledu u borbi za očuvanje i produbljivanje revolucionarnog i opštenarodnog karaktera Armije, u izgrađivanju i učvršćivanju moralno-političkog jedinstva i borbene spremnosti njenih redova, i u stvaranju takvih uslova kojima će se obezbediti razvoj unutrašnjih odnosa u JNA u skladu sa njenim karakterom, zadacima, ulogom, osnovnim vrednostima i dostignućima našeg socijalističkog samoupravnog društva.

Šta sadrži idejno, teorijsko, političko i akciono prednjačenje komunista? Idejno i teorijsko prednjačenje komunista i njihovih organizacija sastoji se, pre svega, u stalnim nastojanjima da se što potpunije (celovitije) sagledaju stvarni smisao, suština i značenje određenih tokova u izgradnji društva i Armije, te da se utvrde njihove unutrašnje veze, uslovljenosti i odnosi. U vezi s tim, komunisti se bore za povezivanje i integrisanje interesa i shvatanja ljudi sa njihovim neposrednim akcijama, koje obezbeđuju da se u praksi, svakodnevno, ostvaruje politika SKJ u izgradnji oružanih snaga. Idejno i teorijsko prednjačenje komunista sadrži, dakle, njihovu obavezu i odgovornost u pogledu uticaja na idejna opredeljenja ostalih pripadnika JNA, izgrađivanje njihove svesti i ponašanja, i stvaranja takvih uslova kojima će se obezbediti da celokupni razvoj oružanih snaga i JNA u svemu bude utemeljen na idejno-političkim osnovama Programa i politike Saveza komunista Jugoslavije.

Političko i akciono prednjačenje komunista ostvaruje se u svakodnevnoj borbi za jačanje moralno-političkog jedinstva i borbene spremnosti svake jedinice, komande i ustanove. To znači da organizacije SK uvek moraju biti sposobne da, polazeći od opštih stavova i politike SKJ, definišu neposredne zadatke u skladu sa konkretnim uslovima i da ih dosledno sprovode u delo. Prirodno, politička aktivnost komunista se ne odnosi samo na jednu sferu života Armije; ona

¹ Iz Statutarne odluke organizacije SKJ u JNA, usvojene 1974. godine.

obuhvata njen celokupni razvoj, i to u meri u kojoj političke pojave u njemu egzistiraju. Svojim političkim radom komunisti uvek moraju da doprinose osposobljavanju pripadnika JNA da što potpunije shvate značaj određenih pojava, nove tendencije u njima i njihov društveni smisao.

Iz ovako koncipirane opšte uloge organizacije SK u Armiji, proizilaze i njene obaveze u oblasti samozaštite.

Prvo, samozaštita ljudi, objekata, poverljivih dokumenata i šire — zaštita osnovnih vrednosti i tekovina naše revolucije, nije nikakav poseban i izdvojen sektor delovanja organizovanja SK, kojim se one samo povremeno bave, već sastavni deo ostvarivanja njihove društvene uloge.² To znači da organizacije SK izvršavaju svoje obaveze u oblasti samozaštite *celokupnom* akcijom komunista na ostvarivanju politike SKJ u izgradnji oružanih snaga, te i rezultati koji se u ovom pogledu postižu spadaju u grupu najvažnijih merila kojima se vrednuje njihova aktivnost. Nema i ne može biti dobrog rada organizacija SK tamo gde je samozaštita slaba, gde su ljudi politički pasivni, gde zbog subjektivnih slabosti dolazi do povreda i smrtnih slučajeva i sl.

Drugo, organizacije SK ostvaruju vodeću idejno-političku ulogu i samozaštitu u onoj meri u kojoj uspevaju da pokreću inicijativu i mobilišu celokupni armijski sastav na ostvarivanju zadataka samozaštite svake jedinice, komande i ustanove. Komunisti ostvaruju svoju ulogu u jačanju samozaštite tako što neprekidno prednjače u borbi protiv svih antisocijalističkih i antisamoupravnih pojava i što na delu, svojim ličnim primerom, pokazuju kako se treba boriti za ostvarivanje politike i ideologije Partije. Organizacija SK je ona unutrašnja revolucionarna snaga svake jedinice, komande i ustanove, koja neprekidno razvija i podstiče angažovanje i stvaralačku aktivnost ljudi, i koja ih mobiliše i aktivira u borbi protiv svega što se u bilo kom obliku suprotstavlja bržem kretanju. Komunisti se, dakle, ne nameću snagom svog formalnog autoriteta, već primerom svog delovanja. Zato se i kaže da je uticaj komunista i organizacija SK, po pravilu, upravno srazmeran njihovim sposobnostima da neprekidno mobilišu celokupni aktivni sastav u ostvarivanju politike SK.

² Problemi samozaštite mogu se razmatrati i posebno na sastancima osnovnih organizacija i rukovodstava SK, naročito kada se želi izvršiti celovitija analiza postignutih rezultata i kada se preduzimaju nove organizacione, idejno-političke, normative i slične mere. Broj rasprava na sastancima nije merilo aktivnosti organizacija SK u ovoj oblasti; važnije je da svaki sastanak, svaki dogovor komunista i njihova celokupna idejno-politička aktivnost budu usmereni na jačanje samozaštite, da ona bude integrisana u ponašanje svakog pojedinca i da bude predmet svakodnevne brige, odgovornosti, prava i obaveza.

Treće, organizacija SK izvršava svoje zadatke u oblasti samozaštite, pre svega, idejno-političkim delovanjem. Ona, znači, ne preuzima funkcije drugih organa u oblasti samozaštite već svojom akcijom doprinosi da svi faktori samozaštite što efikasnije i jedinstvenije deluju. Za organizaciju SK samozaštita nije prevashodno tehničko i organizaciono pitanje (iako je i to), već, prvenstveno, idejno-političko pitanje od najveće važnosti. Organizacija SK se bori za jačanje samozaštite i na taj način što uvek nastoji da se dosledno primenjuju zakonske norme u životu Armije i ostvarivanju prava, obaveza i odgovornosti njenih pripadnika. Ona izgrađuje etičke norme ponašanja, razvija odgovornost za čuvanje vojne tajne, sprečava zloupotrebu u rukovanju društvenom imovinom, procenjuje stanje bezbednosti vojnih objekata, obezbeđuje da samozaštita bude adekvatno sadržana u nastavno-obrazovnom procesu i organizaciji celokupnog života i rada u jedinicama, komandama i ustanovama, usmerava naučnoistraživačku delatnost u oblasti samozaštite i sl. Od ne manjeg značaja jeste i obaveza stalnog i sistematskog praćenja i suprotstavljanja svim antisocijalističkim i antisamoupravnim pojavama i ponašanjima i borba za svakog čoveka.

U izvršavanju ovih i mnogih drugih zadataka primarnu ulogu imaju: aktivnost komunista u negovanju i razvijanju visokih moralnih vrednosti, socijalističke svesti i ponašanja celokupnog armijskog sastava; stalno i organizovano idejno-političko usmeravanje svih nosilaca samozaštite na ona pitanja koja su u datim uslovima i u određenom periodu najvažnija; neprekidna identifikacija antisocijalističkog, antisamoupravnog i neprijateljskog delovanja i preduzimanje potrebnih mera radi sprečavanja tog uticaja; stalno procenjivanje političke situacije, stanja bezbednosti i samozaštite u jedinicama, komandama i ustanovama; sistematsko i organizovano usmeravanje informativne aktivnosti o problemima samozaštite; podsticanje i razvijanje samoinicijative svih nosilaca samozaštite; uticaj na normativno regulisanje i stvaralačku primenu propisa samozaštite u praksi; izgrađivanje politike kazneno-vaspitnih mera; najšire angažovanje sindikalnih organizacija i organizacija Saveza socijalističke omladine u izvršavanju njihovih obaveza u pogledu samozaštite; uključivanje tema o samozaštiti u sistem obuke i vaspitanja; ostvarivanje i stalno razvijanje saradnje sa odgovarajućim organima samozaštite u radnim organizacijama, društveno-političkim zajednicama i dr.

S obzirom na to što su gotovo sva ova pitanja istovremeno i predmet aktivnosti komandi i njenih organa, može se postaviti pitanje »dupliranja« obaveza, preuzimanja funkcija, mešanja u kompe-

tencije drugih organa i sl. Takvi prigovori su, međutim, potpuno izlišni i bespredmetni ako imamo u vidu: (1) da je delovanje svih nosilaca samozaštite u našoj armiji *komplementarno* i (2) da organizacija SK ostvaruje svoju ulogu u domenu samozaštite, prvenstveno u *idejno-političkoj sferi*. Svaki subjekt samozaštite daje, naime, svoj doprinos samozaštiti angažujući se, u prvom redu, na onim zadacima i poslovima koji najviše odgovaraju njegovom mestu i ulozi, i tek u jedinstvenom delovanju svih nosilaca samozaštite postižu se optimalni rezultati. Reč je, dakle, o delovanju koje sjedinjuje više aspekata samozaštite u jedinstvenu celinu, ali ne mehaničkim spajanjem pojedinih delova, već takvim uopštavanjem i političkom akcijom, kojima se svakodnevna praksa, postupci i ponašanja ljudi usmeravaju ka ostvarivanju opšte idejne orijentacije i politike SKJ u ovoj oblasti. Na taj način se i domen konkretnog političkog delovanja komunista uvek određuje u zavisnosti od osobenosti ispoljavanja određenih pojava, od uslova i okolnosti koje ih proizvode i ciljeva koji se žele postići.

Politika SKJ u izgrađivanju i razvoju samozaštite opredeljuje delovanje i drugih subjekata u Armiji. Drugim rečima, ona se pretače u praksu (stvarni život) u onoj meri u kojoj se organizacija SK osposobljava da, zajedno sa ostalim subjektima, obezbeđuje da samozaštita uvek bude na nivou savremenih potreba i stvarnih mogućnosti.

ORUŽANE SNAGE SFRJ U SISTEMU SAMOZAŠTITE I ULOGA ORGANIZACIJE SK

Oružane snage SFRJ su jedan od izuzetno značajnih faktora samozaštite našeg društva. U dokumentima 13. sednice Predsedništva CK SKJ o tome se kaže: »Oružane snage (JNA i Teritorijalna odbrana) po prirodi svoje funkcije ostvaruju zadatke očuvanja spoljne i unutrašnje bezbednosti SFRJ i stoga čine vrlo značajan deo sistema društvene samozaštite. One organizuju i ostvaruju svoju sopstvenu samozaštitu, koja se, iako specifična u pogledu objekata samozaštite, u skladu sa vojnom organizacijom temelji na načelima i idejno-političkim osnovama društvene samozaštite«.

Navedeni tekst upozorava na dva važna načela: prvo, da oružane snage SFRJ »po prirodi svoje funkcije« čine značajan deo celokupnog sistema samozaštite društva i, drugo, da se samozaštita unutar

oružanih snaga temelji na načelima i idejno-političkim osnovama društvene samozaštite, uz nužno uvažavanje specifičnosti vojne organizacije.

Ostvarivanje prvog načela zahteva da OS SFRJ budu uvek maksimalno osposobljene za uspešno izvršavanje svoje društvene uloge. To znači, da organizacija SK i svi drugi nosioci samozaštite u oružanim snagama ostvaruju svoju ulogu u sistemu društvene samozaštite tako što neprekidno rade na izgradnji, borbenom osposobljavanju i jačanju idejno-političkog jedinstva oružanih snaga u celini i svake jedinice, ustanove i komande ponaosob. Ovaj opšti zadatak organizacija SK izvršava angažujući se, istovremeno, u dva pravca: (1) u jačanju moralno-političke čvrstine i psihološke pripremljenosti pripadnika OS da se najodlučnije suprotstave spoljnom pritisku bilo koje vrste i snagama koje pokušavaju da nagrizaju idejno-političko jedinstvo, i (2) u stalnoj borbi za postizanje visoke vojne organizovanosti, stručne obučenosti i uvežbanosti. Naše prednosti u tim važnim faktorima savremenog rata obezbeđuju ne samo uspešno suprotstavljanje svakoj oružanoj agresiji, već i svim oblicima specijalnog rata, koji se vodi protiv SFRJ i njenih oružanih snaga.

U izvršavanju ovih zadataka komunisti moraju prednjačiti. To je, istovremeno, i najbolji doprinos organizacije SK u Armiji ostvarivanju samozaštite u društvu. U odnosu na samozaštitu društva OS se ne pojavljuju kao »spoljašnja sila« koja stoji po strani, brani i štiti razvoj društva, već su integrisane u celokupni sistem samozaštite društva; one su njegova unutrašnja snaga, sredstvo zaštite i odbrane od svih vrsta agresije.

Drugo načelo je sadržano u zahtevu da se samozaštita u Armiji temelji na idejno-političkim osnovama društvene samozaštite. Iz toga slede tri zahteva: (1) da organizacija SK u Armiji, u poslovima samozaštite, mora imati vodeću idejno-političku ulogu isto onako kao što Savez komunista Jugoslavije ima vodeću idejno-političku ulogu u izgradnji i jačanju sistema samozaštite u čitavom našem društvu; (2) da su trajni rezultati u ostvarivanju samozaštite u OS SFRJ uslovljeni, pored ostalog, i stepenom ostvarivanja zajedničke aktivnosti, saradnje i angažovanja svih subjekata samozaštite u OS i društvu; (3) da su svi subjekti samozaštite u JNA obavezni da se dosledno bore za to da samozaštita postane sastavni deo prava, obaveza i odgovornosti celokupnog armijskog sastava.

Kada je reč o prvom zahtevu — vodećoj idejno-političkoj ulozi organizacija SK (a to se odnosi i na Savez komunista Jugoslavije u

celini), treba imati u vidu da ta uloga nije jednom za uvek *data*, već je *zadata*. Komunisti su, naime, vodeća snaga u onoj meri u kojoj se u svakodnevnoj akciji, u praksi, potvrđuju kao pokretači i nosioci svega što znači kretanje napred: u postizanju višeg kvaliteta, boljeg rada i većih rezultata. »Savez komunista — kaže drug Kardelj — ne može jednostavno uzurpirati vodeću ulogu u društvu. Ta uloga mu nije automatski *data*. On se mora uvek ponovo izboriti u takvoj idejno-političkoj akciji, kojom će zadobijati poverenje radničke klase i najširih radnih masa«. ³ Komunisti se, dakle, u ostvarivanju svoje društvene uloge moraju neprekidno potvrđivati, *i to radom*, u idejno-političkoj akciji, u borbi za ostvarivanje politike SK.

Što se tiče *drugog* zahteva, treba imati u vidu da je naša armija opštenarodna i revolucionarna snaga, otvorena prema društvu, i da je *integrisana* u sve njegove tokove. Organizacija SK, u vezi s tim, ima trajnu obavezu i odgovornost da podstiče sve oblike saradnje sa nosiocima samozaštite u društvu i da uvek radi na iznalaženju novih mogućnosti. Smisao *trećeg* zahteva je u *podruštvljavanju samozaštite*, tj. u prenošenju zaštitnih funkcija iz sfere profesionalnih poslova specijalizovanih organa u šire okvire delovanja svih subjekata armijske izgradnje. ⁴ »Podruštvljavanje poslova sigurnosti, čijem smo ostvarivanju pošli organizovanjem i provođenjem društvene samozaštite, nije samo ustavni ili neki drugi pravno-normativni akt, čija će realizacija uslijediti sama po sebi, samim tokom razvitka i jačanja socijalističkih samoupravnih društvenih odnosa. *To je povjesni čin sa duboko revolucionarnim sadržajem*«. ⁵

SAMOZAŠTITA U IZGRADNJI JNA I ZADACI ORGANIZACIJE SK

Realno je očekivati da se uloga organizacija SK u razvoju i jačanju samozaštite u JNA stalno povećava, da se proširuje obim zadataka komunista i drugih subjekata u toj oblasti i da narastaju značaj, mesto i uloga samozaštite u celokupnom borbenom i idejno-političkom osposobljavanju JNA za efikasno izvršavanje njihove uloge u miru i ratu. Tu tvrdnju zasnivamo, pre svega, na spoznaji karaktera savremenog rata i prirodi društvene samozaštite. »Savremeni rat je postao suviše složena društvena pojava — kaže general Ljubičić —

³ E. Kardelj, »Komunist«, 1. IV 1974., specijalni prilog.

⁴ Na taj način se povećavaju odgovornosti i obaveze specijalizovanih organa. Njihov rad se usmerava na *stručno-profesionalne poslove*.

⁵ V. Bakarić, uvodno izlaganje na 13. sednici Predsedništva CK SKJ.

da bi se mogao posmatrati samo sa stanovišta oružane borbe«. ⁶ Razorno dejstvo savremenog naoružanja je dostiglo takve razmere da preti uništenju samih njegovih tvoraca. Računa se da postojeći stokovi nuklearnog oružja mogu 27 puta da unište čitavo stanovništvo naše planete, a ako se tome dodaju još razornija oružja koja se već proizvode ili se planira njihova proizvodnja, onda se, sa puno razloga, može govoriti o tome da se ostvaruje vizionarska misao V. I. Lenjina još iz 1918. godine, kada je govorio: »Doći će vreme kada će rat postati toliko rušilački da će uopšte postati nemoguć«. ⁷

S obzirom na pomenute i mnoge druge okolnosti, imperijalističke i hegemonističke snage u svetu traže nove mogućnosti i sredstva za ostvarivanje svojih ciljeva i interesa. »Čini se da su se reakcionarne snage u svetu opredelile za *specijalni rat kao rat sadašnjosti i budućnosti*«. ⁸ U pitanju su, dakle, nova, savremena sredstva, oblici i metode, kojima se »žrtva« agresije iznutra nagriza, potkopava i razjedinjuje, pa se na taj način stvaraju preduslovi i za primenu »vrućeg rata«, kako bi se u kombinaciji jednog i drugog konačno ostvarili željeni ciljevi. Takav, eventualni rat, je po svojim karakteristikama totalan: vodio bi se na frontu i u pozadini i obuhvatao bi sve oblasti života — od primene nasilja i oružja najvećeg stepena razaranja do široko razgranatih diverzija, propagandno-psiholoških dejstava, političkih pritisaka, ekonomskog razaranja, špijunaže, sabotaze, podsticanja i organizovanja pobuna i sl. Sve ono što se može pretpostaviti kao novo u eventualnom ratu budućnosti nije prosto kvantitativno narastanje ubojne moći savremenih borbenih sredstava niti se svodi samo na povećanje dinamike dejstava i brzinu izvođenja savremenih operacija. Radi se o tako dubokim promenama koje u mnogome zadiru u samu prirodu rata i znače njegovu kvalitativnu promenu. Spoznaja novog koje se rađa i razvija i proučavanje praktičnih rešenja kojima se u sadržaju sadašnjosti anticipira budućnost — zadatak je od strategijske važnosti prvoga reda.

Iz te *kvalitativno nove situacije*, iz promenjenih uslova borbe za integritet, nezavisnost i samostalnost malih i nesvrstanih zemalja, kao i mesta i uloge SFRJ u pokretu nesvrstanih i njenog vojno-političkog položaja u savremenom svetu, organizacija SK izvodi zadatke za trajno i neposredno delovanje komunista i svih nosilaca samozaštite u OS i JNA. Njena aktivnost u vezi s tim, težišno se usme-

⁶ General-armije Nikola Ljubičić, *Opštenarodna odbrana strategija mira*, VIZ, 1976, str. 148.

⁷ N. Krupskaja, *O Lenjinu*, Moskva, 1960, str. 40.

⁸ N. Ljubičić, *Opštenarodna odbrana strategija mira*, VIZ 1976, str. 192 (podvukao SB).

rava na jačanje moralno-političkog faktora, koji u savremenim uslovima ima sve veći značaj. Svest, opredeljenje i angažovanje čoveka postaju težište svih nastojanja, u istoj onoj meri u kojoj on postaje najvažniji i odlučujući faktor odbrane. »Motivisanost čovekovu da brani zemlju ne može ništa zameniti«. ⁹ Mogućno je i potrebno je imati najsavremeniju organizaciju i vrhunsku tehničku, ali ako neprijatelj uspe da pokoleba moral stanovništva, jedinica i komandi, ako uspe da razbije njihovo unutrašnje idejno-političko jedinstvo i volju za borbu — tada i sve druge komponente odbrambene moći počinju da slabe, postaju neefikasne i neupotrebljive. Čovek je mera svih vrednosti i aktivni nosilac svih faktora rata; svi drugi faktori rata naspram čoveku pokazuju se samo kao objekt, kao sredstvo koje čovek koristi, upotrebljava i njima se služi. ¹⁰

To je, dakle, *prva* i najvažnija činjenica koja uslovljava potrebu povećavanja uloge organizacije SK u izgradnji i jačanju samozaštite. *Druga* činjenica odnosi se na samu prirodu samozaštite u našim oružanim snagama i JNA, na osnove iz kojih ona izrasta. Kao što je već istaknuto, reč je o procesu podruštvljavanja samozaštite, koja postaje integralni deo našeg društvenog i političkog sistema utemeljenog na socijalističkom samoupravljanju. Time i ceo sistem samozaštite dobija nov kvalitet. Samozaštita se, naime, ne sadrži samo u sprečavanju inkriminiranih ponašanja, već obuhvata zaštitu i odbranu svih oblasti našeg društvenog i armijskog razvoja, i polazi od teorije i prakse našeg socijalističkog samoupravnog sistema i na njemu zasnovane koncepcije opštenarodne odbrane. Ona nalazi svoju snagu u vitalnosti i revolucionarnoj prirodi odnosa koje štiti. To omogućava široki razmah inicijative i stvaralaštva svakog pojedinca u razvijanju i obogaćivanju zaštitnih funkcija. U vezi s tim povećava se usmeravajuća i mobilizatorska uloga organizacije SK, a uporedo s tim i uloga svesti i stvaralačkog angažovanja svakog pojedinca u izgradnji i jačanju samozaštite.

ULOGA SOCIJALISTIČKE SVESTI U JAČANJU SAMOZAŠTITE I ZADACI KOMUNISTA

Podizanje svesti pripadnika Armije spada u prvorazredne zadatke idejno-političkog delovanja komunista. S jedne strane, to je uslovljeno činjenicom što se organizacija SK ispoljava kao najvažniji

⁹ Gen. armije N. Ljubičić, *Opštenarodna odbrana strategija mira*, str. 260.

¹⁰ Takva uloga čoveka u sistemu opštenarodne odbrane SFRJ nikada nije bila sporna u našim doktrinarnim stavovima i pogledima. To je važna pretpostavka za praktičnu akciju i koncipiranje svih stratejskih rešenja u izgradnji i razvoju OS i jačanju sistema opštenarodne odbrane.

faktor i »unutrašnja snaga integracije društvene svesti« (E. Kardelj), a sa druge — ulogom koju faktor svesti ima u izgradnji naše Armije i oružanih snaga u celini. Svest je, naime, ona unutrašnja snaga koja je i u najtežim danima našeg ratnog i posleratnog razvoja pokretala ljude i mobilisala ih u borbu za ostvarivanje ciljeva i politike SKJ. Step en uticaja komunista na jačanje samozaštite zavisio je u prošlosti, a zivisiće i u budućnosti, najviše od toga koliko su u stanju da jačaju unutrašnju koheziju jedinica, komandi i ustanova na osnovama *svesnog* opredeljenja pripadnika Armije da se požrtvovano i dosledno bore za sprovođenje Programa i celokupne politike SKJ, na području opštenarodne odbrane i izgradnji oružanih snaga SFRJ. Celokupno iskustvo u izgradnji i razvoju naših oružanih snaga pokazuje da su trajni i valjani samo oni rezultati u izgradnji Armije, koji su ostvareni svesnim angažovanjem njenih pripadnika, koji su postali sastavni deo njihovih interesa i ponašanja.

Svest ljudi i njihova operedeljenja ne formiraju se samo u propagandno-psihološkoj, predavačkoj i popularizatorskoj aktivnosti. Sfera svesti se nikada ne sme posmatrati odvojeno od stvarnog života koji je izražava; ona je, u prvom redu, *pojavni oblik* objektivnih tokova koji vladaju u odnosima među ljudima. »Proizvodnja ideja, predstava i svesti neposredno se sliva sa materijalnom delatnošću ljudi, to je jezik stvarnog života«. ¹¹ Komunisti ne mogu uspešno delovati u »sferi svesti«, a istovremeno zanemariivati svoje obaveze u oblasti stvarnih odnosa koji se izgrađuju u jedinicama, komandama i ustanovama. Oni ne mogu ostvarivati svoju ulogu u jačanju samozaštite samo tako što će objašnjavati perspektive, ukazivati na štetnost uticaja neprijateljskog delovanja i sl. Nije dovoljno, na primer, kritikovati pojave oportunizma, malograđanštine, karijerizma, kritizerstva i ukazivati na to da i u Armiji ima liberalizma, tehnokratizma, birokratizma, da su te pojave štetne i suprotne društvenom biću naše revolucionarne i narodne oružane sile, već je, uporedo s tim, neophodno dublje prodirati u izvore nastojanja tih pojava, utvrđivati njihove međusobne veze i odnose iz kojih izrastaju, i praktičnom akcijom stvarati uslove kojima će se takve pojave u korenu sprečavati.

Polazeći od ovih saznanja i činjenica, organizacija SK se nalazi pred zadatkom stalnog i sistematskog istraživanja i izučavanja uslova koji dovode do određenih promena u ponašanjima ljudi i utiču na njihova svesna ili spontana opredeljenja. Svest se, naime, nikada ne može određivati sama sobom, izolovano od uslova koji je proizvode.

¹¹ K. Marks, *Nemačka ideologija*, knjiga I, str. 22.

»Svi odnosi — kaže Marks — postoje istovremeno i oslanjaju se jedan na drugi«. Mišljenja, raspoloženja, htenja i ponašanja ljudi ispoljavaju se kao izraz mnoštva međusobno izukrštanih i protivrečnih okolnosti. Otuda se na svest može najbolje delovati ako se utiče na uslove koji je proizvode. Zato i Savez komunista mora biti osposobljen da svojom idejno-političkom akcijom utiče na sve one tokove života, rada i odnosa, koji doprinose jačanju unutrašnje kohezije vojnih kolektiva na osnovama svesnog opredeljenja i motivisanosti ljudi. Komunisti moraju da budu u prvim redovima borbe protiv svega što se u bilo kojem obliku suprotstavlja bržem kretanju napred; oni moraju neprekidno krčiti puteve i otvarati prostore kojima se u korenu sprečavaju negativne pojave.

U naučno-teorijskom i idejno-političkom objašnjavanju okolnosti koje utiču na oblikovanje svesti pripadnika Armije, moguće je poći od sledećeg teorijsko-metodološkog i hipotetičkog okvira istraživanja.

1. Armija ne može da ostane izvan uticaja ideoloških, političkih, kulturnih i ekonomskih konfrontacija savremenog sveta. U njoj takođe nailazimo na pojave *zaostale svesti*, koja je opterećena starim, konzervativnim, buržoaskim i birokratsko-tehnokratskim shvatanjima. Ova shvatanja imaju dve vrste izvora: prvi su u još neprevladanim mišljenjima i navikama. To su ona idejna opredeljenja, koja izrastaju iz naslaga preživelih iskustava i prakse, a koja još uvek, na određen način, žive u svesti pojedinaca. »Tradicijska svih mrtvih generacija pritiskuje kao mora mozak živih« (Marks). U borbu za dalji razvoj samoupravljanja i koncepcije opštenarodne odbrane ulaze milioni ljudi, ali među njima ima i onih koji u sebi nose životne poglede, navike i predrasude etatističkih i sitnoburžoaskih shvatanja i odnosa. Zato kada se u praksi utvrđuju dimenzije i rasprostranjenost idejnih shvatanja i ponašanja koja su u suprotnosti sa politikom SKJ, onda se ne misli samo na uticaj neprijateljske propagande, već i na splet najrazličitijih otpora, koji imaju svoje korene i u ostacima prošlosti. Druga vrsta izvora negativnih idejnih opredeljenja nalazi se u ideološkim, političkim i drugim uticajima, koji su usmereni na negiranje socijalističkog samoupravljanja u Jugoslaviji i koji su planski, organizovano i trajno orijentisani na razbijanje unutrašnjeg idejno-političkog jedinstva naših radnih ljudi i građana, na stvaranje nepoverenja u mogućnost uspešne odbrane SFRJ, na »dokazivanje« kako je za sve teškoće našeg društva krivo samoupravljanje, nezavisna i nesvrstana politika SFRJ, i sl.

Tako se formira opšti okvir idejno-političke klime, unutar koje se vodi *idejna borba* i sukobljavaju različita mišljenja, bez obzira na to što u toj borbi dominira naša samoupravna socijalistička ideološka i politička svest. Uvek je bilo i biće pojedinaca koji će pokušavati da na svoj način tumače politiku i praksu SKJ, i koji će različito interpretirati mere i akcije SKJ u borbi za dalji razvoj naše revolucije i jačanje opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Zato je za organizaciju SK od izuzetnog značaja obaveza da neprekidno utvrđuje *stvarni smisao* različitih mišljenja i ponašanja, tim pre što se razlike u idejnoj sferi nikad ne pojavljuju kao koherentne i celovite idejne orijentacije, koje se otvoreno suprotstavljaju politici Saveza komunista Jugoslavije. Reč je o veoma suptilnim, svesnim ili stihijnim uticajima, koji se mogu raspoznati i otkriti tek nakon temeljite idejno-političke analize i ocene prakse.

2. Živimo u klasnom društvu u kojem su i ideološka i politička svest takođe klasne. Socijalna diferencijacija i različit položaj ljudi u društvenoj podeli rada nužno uslovljavaju i parcijalizaciju društvene svesti, koja se reflektuje u različitom viđenju i vrednovanju određenih tokova i pojava u društvu i Armiji. Takva svest je nužno ograničena, netačna, kriva. Tačnost ili netačnost svesti (da li je ona istinita ili lažna, celovita ili parcijalna) meri se, pre svega, po tome koliko odražava interese radničke klase i njena progresivna stremljenja.

Pripadnici Armije nisu imuni od uslova koji, objektivno, pogoduju formiranju parcijalne svesti. Zato je istraživanje i izučavanje tih okolnosti i uslova zadatak od prvorazredne važnosti. To je značajna pretpostavka uspešne borbe za ostvarenje unutrašnjeg idejno-političkog jedinstva. Visok moral i čvrsto idejno-političko jedinstvo moguće je uspešno izgrađivati jedino na jedinstvenoj platformi, koja prevazilazi ograničenosti pojedinaca.

3. Iz iskustva je poznato da isti životni i radni uslovi rađaju različite oblike svesti. Svest, dakle, nije prosta kopija i odraz okolnosti iz kojih izrasta. Ona ima i određenu autonomiju. Može da egzistira i nezavisno, samostalno. Po pravilu, to može da bude i *pozajmljena* i nekritička svest, koja se formira pod uticajem sa strane. Takva svest ne odslikava pravo stanje stvarnosti, unutrašnjeg života i odnosa. To nisu originalna mišljenja i stavovi, već nekritičko primanje tuđih uticaja. Zbog toga predstave ljudi, njihova mišljenja i reagovanja na određene pojave društvenog i armijskog života, ne mogu biti jedina i sigurna indikacija za raspoznavanje i utvrđivanje stvarnosti.

Savremeni uslovi pogoduju formiranju takve svesti, pri čemu su od posebnog uticaja dva činioca. Jedan je brzina i dinamika društvenih i tehničkih promena i »nesposobnost« svesti da te promene »adekvatno« prati. Otuda nastaju krive predstave o novom. Rađaju se otpori, nezadovoljstvo, težnja za konzerviranjem onog što je već poznato, uhodano. »Stare navike, praktikizam, uskogrudi interesi, kao i težnje da se zadrže dosadašnji odnosi i očuvaju stečene pozicije i privilegije, predstavljaju prave prepreke u oživotvorenju novog sistema« (Tito, referat na X kongresu SKJ). Drugi izvor je u nekritičkom prihvatanju propagandno-psihološke, ideološke i političke aktivnosti neprijatelja i drugih duhovnih i kulturnih uticaja savremenog sveta. Savremena sredstva javnih komunikacija su dostigla takve razmere da ostvaruju uticaj i u najudaljenije krajeve. Ona svakodnevno deluje na ljude, na njihova ponašanja i mišljenja. Pored toga, sve su razvijeniji međusobni kontakti ljudi iz različitih sredina i različitih krajeva. Mreža uticaja, strujanja ideja, shvatanja i navika se širi do neslučenih razmera. Sve se to, u izvesnoj meri, odražava i na pripadnike Armije, na formiranje njihovih mišljenja, stavova i preokupacija.

Time se neprekidno, iz dana u dan, aktuelizira borba za čoveka, za njegova idejna i politička opredeljenja i praktična ponašanja. Organizacije SK imaju trajan zadatak da neprekidno unapređuju aktivnost komunista u izgrađivanju političke svesti, da jačaju otpornost pripadnika Armije prema spoljnim negativnim uticajima i povećavaju osposobljenost ljudi da se u svim prilikama, samoinicijativno, bore za politiku SKJ, da uspešno razlučuju dobronamernu kritiku određenih slabosti od neprijateljske propagande, da budu u stalnoj ofanzivi i da budu dosledniji u otvorenoj idejnoj konfrontaciji sa protivnicima našeg revolucionarnog razvoja. Uostalom, negativni uticaji na ljude su toliko veliki koliko im komunisti i drugi subjekti samozaštite pružaju šansu za akciju.

4. Organizacije SK, komande i drugi subjekti armijske izgradnje dosledno se bore za sprovođenje stava druga Tita o tome da treba voditi »paralelnu borbu, sa jednakim intenzitetom, protiv birokratskih, dogmatskih, konzervativnih snaga i rankovićevaca, kao i protiv anarholiberalizma, klasnog neprijatelja, nacionalizma i malograđanskih shvatanja. Omalovažavanje borbe protiv anarholiberalizma i klasnog neprijatelja znači, u suštini, oportunizam koji navodi vodu na mlin onih snaga koje su za čvrstu ruku, odnosno koje teže ka birokratizmu itd.«. U tome su postignuti krupni rezultati i stečena zna-

čajna iskustva. Armija je bila i ostala otporna prema svim neprijateljskim i drugim štetnim uticajima. »Pripadnici Jugoslovenske narodne armije su aktivno učestvovali u progresivnim procesima u društvu, doprineli njegovoj stabilnosti, spoljnoj i unutrašnjoj bezbednosti. Organizacija SK u Jugoslovenskoj narodnoj armiji pokazala je idejno-političku zrelost i spremnost da dosledno sprovodi politiku Saveza komunista Jugoslavije i zbog toga je naša Armija postigla značajne rezultate i ugled u društvu«. (Tito).

Iskustvo pokazuje da i u Armiji objektivno može biti pojedinaca koji se svojim ponašanjem i shvatanjima suprotstavljaju politici Saveza komunista Jugoslavije. Reč je o pojedincima koji prihvataju separatistička, unitaristička i druga nacionalistička i buržoaska shvaćanja ili zastupaju tehnokratske, dogmatske i birokratske koncepte o društvenim odnosima i razvoju Armije. Radi se, najčešće, o pojedincima, koji su nagriženi malograđanskom i karijerističkom svešću, koji su nesposobni (ili neće) da se ponašaju u skladu sa našim moralnim, političkim i vojničkim normama. »Pojedinci nesvesno nasedaju neprijateljskoj propagandi, naročito kada se radi o kritici nekih slabosti u našem društvenom, ekonomskom i političkom životu«. ¹² Međutim, iako je za organizaciju SK važno pitanje: šta pojedinci misle i kako se ponašaju — to nije i ne može biti okvir i mera njene idejno-političke borbe za izgrađivanje idejnog jedinstva armijskog sastava. Uvek je bilo i biće ljudi koji zaostaju, koje prevazilazi vreme, koji posustaju i kolebaju se. Takvima treba pomoći da se snađu i da se bolje orijentišu, a rezultati sigurno neće izostati. To je trajno i provereno načelo delovanja naše Partije. ¹³

Borba protiv antisocijalističkih i antisamoupravnih pojava i njihovih idejnih nosilaca u društvu i Armiji nije prolazna kampanja, koju nameću izuzetne i trenutne okolnosti, već trajna revolucionarna akcija za realizaciju i razvijanje socijalno-klasnog i ideološkog intenziteta naše revolucije. Naše društvo i Armija su se u prošlosti razvijali i jačali slamajući otpor kontrarevolucionarnih snaga. Ta borba nije završena i biće nastavljena i u budućnosti. Realizacija Ustava i odluka X kongresa SKJ još više će sužavati prostor za ispoljavanje nacionalističkih, liberalističkih, tehnokratskih i birokratskih pojava, ali nikada ne treba gubiti iz vida činjenicu da borba protiv nosilaca ovih pojava nije završena, jer još uvek nisu iščezli uslovi koji ih ra-

¹² Iz dokumenata Komiteta SKJ u JNA.

¹³ Borba za svakog čoveka uključuje i idejno-političku diferencijaciju, tj. raščišćavanje sa onima za koje se pouzdano, kroz praksu, utvrdi da ne stoje na pozicijama SKJ.

daju.¹⁴ Sve dotle dok se u društvu vodi borba za prevladavanje i slamanje birokratsko-dogmatskih, nacionalističkih, liberalističkih i tehnokratskih otpora, Armija neće ostati pošteđena od tih pojava i to ne samo zbog »uticaja« koji dolaze sa strane, već i zbog dijalektike unutrašnjeg razvoja i života Armije.

Kada je u pitanju nacionalizam, dosadašnja iskustva pokazuju da se on, najčešće, ispoljava u formi nacionalne netrpeljivosti, nacionalnog egoizma i težnji za privilegijama u međunacionalnim odnosima. Empirijska istraživanja ukazuju da su u znatnom opadanju pojave liberalizma, tehnokratizma i birokratizma u Armiji. Borba protiv ovih pojava se vodi sa jasnijih pozicija, sužen je prostor njihovog reprodukovanja i ispoljavanja, a povećana je i politička budnost i angažovanost komunista u borbi za zaštitu ljudi od uticaja kontrarevolucionarnih ideologija i prakse.

Karijerizam i malograđanština nagrizaju svest i ponašanje pojedinih pripadnika Armije, i to pre svega onih koji nisu uspjeli da se oslobode duhovnih horizonata birokratsko-konformističke orijentacije i buržoaskih shvatanja. »Malograđanski mentalitet i danas ima jak uticaj na ne mali broj ljudi. Malograđanština još uvek predstavlja glavnog nosioca raznih zapadnjačkih negativnih i socijalizmu neprijateljskih tendencija«. (Tito).

5. Uspješna borba protiv ovih i drugih negativnih pojava zahteva da se u organizaciji SK još doslednije radi na negovanju i razvijanju *revolucionarne kritičke svesti*. Svaka revolucionarna svest mora biti *kritična*, mora objavljivati rat svakom samozadovoljstvu, konformizmu i oportunizmu. Kritika je oblik izučavanja sopstvenih iskustava i sredstvo za osposobljavanje organizacije SK i drugih subjekata armijske izgradnje da efikasnije rade i da se uspješnije bore protiv negativnih pojava.

Iskustvo, međutim, pokazuje da svaka kritika nije automatski progresivna. Kritičar se uvek nalazi u opasnosti da sopstvene interese, poglede i merila predstavi kao opštevažeće, univerzalne. Zato je u razvijanju kritičkog mišljenja uvek aktuelno pitanje: o kakvoj kritici je reč — da li se radi o kritici koja stvara, angažuje, podstiče, mobilize ili onoj koja razvija idejnu konfuziju i ruši postojeće sa stanovišta snaga i shvatanja koja su suprotna politici Saveza komunista.

Pojedinci ponekad zamenjuju pravu konstruktivnu kritiku kritikerstvom i kritikuju sve što se ne poklapa sa njihovim shvatanjima

¹⁴ Naše društvo je klasno i u njemu se vodi klasna borba. Ono još nije dostiglo takav stepen razvitka proizvodnih snaga i društveno-ekonomskih odnosa u kome ne bi bilo moguće rađanje privatno-sopstveničkih, buržoaskih i državno-birokratskih odnosa.

i interesima. »Nosioi takve kritike su, po pravilu, oni pojedinci koji slabo i nedovoljno rade, koji su nesamokritični i ne vide sopstvene slabosti«. ¹⁵ Takva kritika objektivno pomaže protivnicima politike SKJ i kompromituje rezultate koji se postižu, a istovremeno nalazi zajednički jezik sa snagama koje se suprotstavljaju našem socijalističkom samoupravnom razvoju, nesvrstanoj i nezavisnoj politici SFRJ. Na nju se naslanja neprijateljska psihološko-propagandna aktivnost, koja traži i ponekad nalazi oslonac ne samo u našim subjektivnim slabostima, nego i u *raspoloženjima* koja se stvaraju neadekvatnom reakcijom na teškoće i objektivne probleme s kojima se naše društvo susreće.

Prava je ona kritika koja doprinosi borbenijem odnosu ljudi prema negativnim pojavama, koja inspiriše revolucionarnu akciju za brže prevazilaženje negativnih pojava. Takva kritika ponire u dublje uzroke određene prakse, utvrđuje međusobne veze u pojavama, shvata ih i procenjuje sa stanovišta celine, uverava ljude u nove mogućnosti, otvara im perspektive, mobilise ih. Prava kritika i istinito kritičko mišljenje idu zajedno sa marksističkim osposobljavanjem. Zato razvijanje marksističkog pogleda na svet spada u jednu od temeljnih pretpostavki samozaštite.

¹⁵ Iz dokumenata Komiteta SKJ u JNA.